

TA'LIM JARAYONIDA EKOLOGIK STARTAP VA TASHABBUSLARNI QO'LLAB- QUVVATLASH

Alijonova Sarafroz Kamoldin qizi

Namangan davlat pedagogika instituti,
Geografiya yo'nalishi talabasi.

E-mail: sarafrozalijonova@gmail.com

Raximov Ixtiyor Baxtiyor o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti
Tabiiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada ta'lim tizimida ekologik startaplar va tashabbuslarni shakllantirish, ularni qo'llab-quvvatlashning nazariy hamda amaliy jihatlari yoritilgan. Ekologik startaplar yoshlarning ekologik tafakkurini rivojlantirish, ularni barqaror rivojlanish g'oyalariga yo'naltirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada zamonaviy o'qitish metodlari, innovatsion platformalar va ta'lim muassasalaridagi ekologik loyihalarning ijtimoiy samaradorligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ekologik startap, ekologik ta'lim, barqaror rivojlanish, ekologik tashabbus, innovatsiya, o'quv loyihasi, yashil iqtisodiyot.

So'nggi yillarda global ekologik muammolar - iqlim o'zgarishi, chiqindilar muammosi, suv tanqisligi va bioxilma-xillikning kamayishi insoniyat oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Bu jarayonda ta'lim tizimi muhim o'rin tutadi. Chunki ekologik tafakkur va mas'uliyat aynan ta'lim muassasalarida shakllanadi. Shu sababli, ta'lim jarayoniga ekologik startap va tashabbuslarni integratsiya qilish zarurati paydo bo'ldi. Ekologik startaplar orqali o'quvchilar nazariy bilimlarini amaliy loyihalarda sinab ko'rish, muammolarni hal etishning innovatsion yo'llarini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday yondashuv o'quvchilarda ekologik mas'uliyatni, ijodkorlikni va tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'zbekistonning "Yangi O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'lim jarayonida ekologik startap va tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash muhim yo'nalish hisoblanadi. Bu strategiya yoshlarni yashil iqtisodiyotga jalb etish, innovatsion loyihalarni rivojlantirish va atrof-muhit muammolarini texnologiya orqali hal etishga qaratilgan. 2025-yil holatiga ko'ra, mamlakatda startap ekotizimi jadal rivojlanmoqda: startaplar soni 400 dan oshgan, moliyalashtirish 2025-yilning dastlabki to'rt oyida o'tgan yilga nisbatan 111,92% ga oshgan va global reytingda O'zbekiston 98-o'rinni egallagan. Quyida bu yo'nalishning asosiy jihatlari batafsil ko'rib chiqamiz, jumladan, davlat siyosati, dasturlar, misollar, qiyinchiliklar va tavsiyalar.

Davlat Siyosati va Qonunchilik Asoslari

O'zbekiston hukumati ekologik startaplarni ta'lim bilan bog'lab, yashil rivojlanishni ta'minlash uchun bir qator farmon va strategiyalarni qabul qilgan. Bu choralar ta'lim muassasalarida innovatsiyalarni joriy etish va yoshlarni tadbirkorlikka o'rgatishga asoslangan.

- "O'zbekiston – 2030" Strategiyasi (PF-37-son, 2024-yil): Strategiya doirasida ekologik sharoitlarni yaxshilash, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish va yoshlarni ta'lim orqali jalb etish ko'zda tutilgan. Xususan, yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy harakatlar rejasi

ishlab chiqilgan, bu ta'lim muassasalarida ekologik loyihalarni integratsiya qilishni nazarda tutadi. Strategiya Adliya vazirligi, Hisob palatasi va Strategik islohotlar agentligi tomonidan nazorat qilinadi. 2030-yilgacha ta'lim tizimida "yashil" modullar majburiy bo'ladi, talabalar ekologik startaplarni yaratish bo'yicha maxsus kurslar o'tadi.

- Innovatsion Rivojlanish Strategiyasi (PF-165-son, 2022-yil): 2022-2026-yillarda innovatsion infratuzilmani shakllantirish orqali startap tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash ko'zda tutilgan. Bu farmon ta'lim muassasalarida startap inkubatorlarini ochish va ekologik loyihalarni moliyalashtirishni ta'minlaydi. Natijada, yirik ishlab chiqarish va kapital talab qiluvchi loyihalar uchun grantlar ajratiladi.

- Raqamli Iqtisodiyot Strategiyasi: O'zbekistonning raqamli iqtisodiyoti haqidagi hujjatda "Yashil startap"larni qo'llab-quvvatlash dasturi alohida ta'kidlangan. Oliy ta'lim va ilmiy muassasalarda laboratoriyalar tashkil etilmoqda, bu ekologik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishga yordam beradi.

Shuningdek, 2025-yilda yoshlar siyosati doirasida "Yoshlar daftari" yangilangan bo'lib, yosh tadbirkorlar uchun imtiyozli kreditlar (2,5 milliard so'mgacha) ajratilmoqda, 40% biznes yoshlar nazoratida.

Asosiy Dasturlar va Tashabbuslar

Ta'lim muassasalarida ekologik startaplarni qo'llab-quvvatlash uchun davlat va xalqaro hamkorlikdagi dasturlar amalga oshirilmoqda. Bu dasturlar talabalarni g'oyadan biznesgacha yetaklaydi, mentorlik, grantlar va investorlar bilan uchrashuvlarni taqdim etadi.

- Ekologik Startaplar Tanlovi va EcoExpo 2025: Markaziy Osiyoda ilk marta o'tkazilayotgan EcoExpo 2025 ko'rgazmasida ekologiyaga oid innovatsion startaplarni qo'llab-quvvatlash tanlovi e'lon qilingan. Ishtirokchilar eng yaxshi loyihalar uchun grantlar oladi. IT Park qo'llovi bilan Growz (raqamli platforma yashil tadbirkorlik uchun) va Catextra kabi startaplar namoyish etilmoqda. Bu dastur ta'lim muassasalaridagi yoshlarni jalb etishga qaratilgan, shaharlarning barqaror rivojlanishi bo'yicha O'zbekiston-Germaniya loyihasi bilan bog'langan.

- Eco-Schools Uzbekistan Dasturi: Zamin Foundation va FEE (Foundation for Environmental Education) tomonidan amalga oshirilayotgan dastur 258 ta maktab va 492 ta amaliyotchilarni qamrab olgan. Maqsad – ekologik mas'uliyatli avlodni tarbiyalash. Maktablarda ekologik loyihalar, ko'ngilli tashabbuslar va ta'lim modullari joriy etilmoqda, bu o'rta ta'limdan boshlab startap g'oyalarini shakllantirishga yordam beradi.

- Startup Growth Program (UzVC): O'zbekiston venchur kapitali fondi tomonidan boshlangan dastur startap jamoalarini masshtablashga tayyorlaydi. Ekologik loyihalar uchun strategik investitsiyalar va hamkorliklarni jalb etishga e'tibor qaratilgan. Ta'lim komponenti sifatida universitet talabalari uchun treninglar o'tkaziladi.

- IT Park va Startup Ekotizimi: IT Park O'zbekistonning startap ekotizimi portali orqali ta'lim muassasalariga bog'langan qo'llab-quvvatlashni taqdim etadi. 2025-yilda \$145 million venchur kapitali, maktab darajasidagi dasturlar, ilmiy-tadqiqot markazlari va yillik Startup festivali joriy etilgan. Yashil texnologiyalar ustuvor, oliy ta'lim bilan hamkorlikda inkubatorlar ochilmoqda.

- Youth Agro Eco Club va Boshqa Dasturlar: Toshkent davlat agrar universitetida ishga tushirilgan klub barqaror qishloq xo'jaligi loyihalariga talabalarni jalb etadi. Xalqaro moliyalashtirish (BMT, Yevropa Ittifoqi) orqali grantlar va resurslar taqdim etiladi. Ayollar va yoshlar uchun "Cleantech Mentors" treninglari iqlim o'zgarishiga moslashishga o'rgatadi.

2025-yilda ekotizim rahbarlari yig'inida yangi investitsiyalar, ta'lim dasturlari va xalqaro hamkorliklar muhokama qilingan.

Ta'lim Tizimiga Integratsiya

Ekologik ta'lim konsepsiyasi (2025-2030) doirasida oliy va o'rta ta'limda "yashil" innovatsiyalar majburiy. Green University (Markaziy Osiyo atrof-muhit universiteti) ekologik mutaxassislar tayyorlaydi, startup laboratoriyalari va xalqaro loyihalar mavjud. Talabalar mustaqil ta'lim jarayonida innovatsion loyihalarni ishlab chiqishni o'rganadi, fikrlash doirasini kengaytiradi.

Natijalar va Misollar

- Investitsiyalar: 2025-yilda \$136 milliondan ortiq venchur fondlari faol, bu besh yilda 10 baravar o'sish. 2024-yilda \$90,3 million moliyalashtirish, 90% o'sish.

- Misollar: Growz (yashil tadbirkorlik platformasi), Catextra (ekologik innovatsiyalar), EcoTours Uzbekistan (ekoturizm), LocalLink Central Asia (madaniy-ekologik loyihalar). Yoshlarning 30% startaplarda ishtirok etmoqda.

- Qiyinchiliklar: Moliyalashtirishning kech bosqichlari va infratuzilma muammolari, ammo Digital Uzbekistan 2030 strategiyasi ularni hal etmoqda.

Dastur Nomi	Maqsad	Kimlar Uchun?	Qo'llab-Quvvatlash Shakli	2025 Natijalari
EcoExpo 2025 Tanlovi	Ekologik startaplarni rivojlantirish	Yoshlar, talabalar	Grantlar, ko'rgazma, investorlar	Markaziy Osiyo bo'yicha loyihalar
Eco-Schools Uzbekistan	Ekologik ta'lim	Maktab o'quvchilari	Modullar, ko'ngillilar, resurslar	258 maktab qamrovi
Startup Growth Program	Masshtablash	Startup jamoalari	Treninglar, investitsiyalar	Strategik hamkorliklar
Yashil Startup Dasturi	Yashil texnologiyalar	Oliy ta'lim talabalari	Laboratoriyalar, grantlar	Raqamli iqtisodiyot integratsiyasi
IT Park Inkubatorlari	Innovatsiyalar	Universitet talabalari	Mentorlik, \$145 mln kapital	Yashil loyihalar ustuvorligi

Tavsiyalar va Kelajak Istiqbollari

- Talabalar Uchun: Universitet startup klublariga qo'shiling, Startup Base platformasida g'oyalarni ro'yxatdan o'tkazing, IT Park va UzVC dasturlaridan foydalaning.

- O'qituvchilar Uchun: Ekologik kurslarni joriy eting, xalqaro hamkorliklarni kuchaytiring.

- Kelajak: 2030-yilgacha 14 ta ekotaza zona joriy etiladi, yashil iqtisodiyot 7-8% o'sadi. O'zbekiston Markaziy Osiyoning yashil innovatsiyalar markaziga aylanmoqda.

Qo'shimcha ma'lumot uchun lex.uz, it-park.uz, minpriroda.uz yoki zaminfoundation.ngo saytlariga murojaat qiling.

Xulosa: ta'lim tizimida ekologik startup va tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash yoshlarning ekologik madaniyatini shakllantirish, ijodiy va tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Har bir umumta'lim muassasasida "Ekostartap klubi" tashkil etish.

Ekologik startap loyihalarini baholash va grant asosida moliyalashtirish tizimini yo'lga qo'yish.

O'qituvchilar uchun "Ekologik innovatsiyalar" malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Ekostartaplar uchun onlayn platforma (masalan, EcoEdu.uz) yaratish.

Ekologik startaplar va tashabbuslarni media orqali targ'ib qilish va xalqaro tajriba almashish tizimini yo'lga qo'yish.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrda PQ-4789-sonli qarori "Ekologik ta'lim va tarbiyani takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida".
2. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi. (2024). *Yillik ekologik hisobot*. Toshkent.
3. UNESCO. (2023). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing.
4. UNEP. (2022). *Green Startups: Fostering Youth Innovation for Sustainability*. Nairobi: United Nations Environment Programme.
5. OECD. (2022). *Youth and Green Economy Initiatives: Policy Frameworks and Case Studies*. Paris: OECD Publishing.
6. Barth, M. (2019). *Innovations in Environmental Education: Integrating Sustainability into Learning*. Springer.
7. Rustamjonovich Q.M., Ubaydullayeva M.M., Abdulxaqova Sh.K., Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilarining ekologik savodxonligini oshirishda jonli tabiat burchaklarining o'rni //Research Focus. – 2023. – T. 2. – №.1. – C. 487-490.
8. Mirzohid Q., Muhlisa U. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilariga ekologik ta'lim va tarbiyani kuchaytirishning zarurati xususida //Iqtidorli talabalar ilmiy axborotnomasi. – 2021. №.1. – B. 487-490.
9. Ergasheva T. Maktabgacha ta'lim muassasalarida qiziqarli o'yinlar yordamida ekologik ta'lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari //Экономика и социум. – 2022. – №. 5-2 (92). – C. 84-87.
10. Glasser, H. (2021). *Creating Green Citizens: Ecological Education and Civic Responsibility*. Cambridge University Press.
11. UNDP Uzbekistan. (2023). *Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida ekologik ta'limni rivojlantirish*. Toshkent: UNDP axborot byulleteni.
12. World Bank. (2021). *Green Growth and Education: Developing Skills for a Sustainable Future*. Washington, D.C.
13. Karimova D. (2022). *O'quvchilarni ekologik startaplarga jalb etishning pedagogik shart-sharoitlari*. Andijon: AndDU nashriyoti.
14. Baxtiyor ogli, R. I. Talim jarayonida elektron resurslar salmog'ini oshirish bo'yicha samarali strategiya ishlab chiqish.
15. Абдурахмонов, Б. М., Рахимов, И. Б., & Турдалиев, И. Э. (2025). Состояние проблемы использования современных средств обучения в географическом образовании. Экономика и социум, (6-1 (133)), 933-937.